

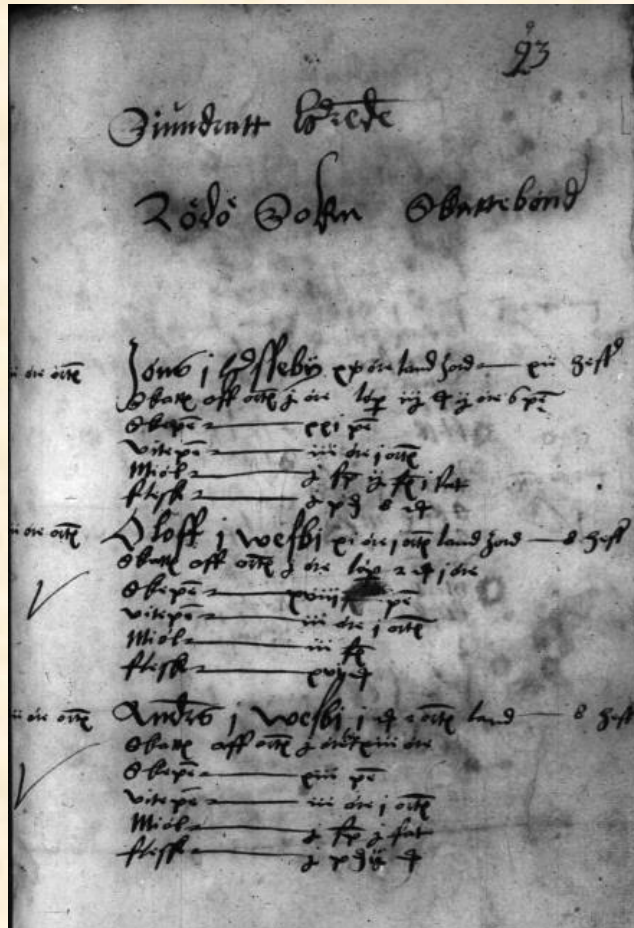
Lektionspass 3

- Att läsa gamla handlingar
- Namnskicket förr
- Kalendrar
- Läxa

Att läsa gamla handlingar

- Skrivstil
- Stavning och förkortningar
- Meningsbyggnad och skiljetecken
- Gamla ord
- Latin i kyrkböckerna
- Original, skannade dokument, fotograferade dokument

Skrivstilen

Upplands handlingar 1540

Älvsborgs lösen 1571

Skrivstilen

[illegible]

Kyrkoräkenskaper Rö 1675

Memor.		1742	1743	1751
John Naylor	1742	x	x	x
John Naylor	1743	x	x	x
John Naylor	1744	x	x	x
John Naylor	1745	x	x	x
John Naylor	1746	x	x	x
John Naylor	1747	x	x	x
John Naylor	1748	x	x	x
John Naylor	1749	x	x	x
John Naylor	1750	x	x	x
John Naylor	1751	x	x	x
John Naylor	1752	x	x	x
John Naylor	1753	x	x	x
John Naylor	1754	x	x	x
John Naylor	1755	x	x	x
John Naylor	1756	x	x	x
John Naylor	1757	x	x	x
John Naylor	1758	x	x	x
John Naylor	1759	x	x	x
John Naylor	1760	x	x	x
John Naylor	1761	x	x	x
John Naylor	1762	x	x	x
John Naylor	1763	x	x	x
John Naylor	1764	x	x	x
John Naylor	1765	x	x	x
John Naylor	1766	x	x	x
John Naylor	1767	x	x	x
John Naylor	1768	x	x	x
John Naylor	1769	x	x	x
John Naylor	1770	x	x	x
John Naylor	1771	x	x	x
John Naylor	1772	x	x	x
John Naylor	1773	x	x	x
John Naylor	1774	x	x	x
John Naylor	1775	x	x	x
John Naylor	1776	x	x	x
John Naylor	1777	x	x	x
John Naylor	1778	x	x	x
John Naylor	1779	x	x	x
John Naylor	1780	x	x	x
John Naylor	1781	x	x	x
John Naylor	1782	x	x	x
John Naylor	1783	x	x	x
John Naylor	1784	x	x	x
John Naylor	1785	x	x	x
John Naylor	1786	x	x	x
John Naylor	1787	x	x	x
John Naylor	1788	x	x	x
John Naylor	1789	x	x	x
John Naylor	1790	x	x	x
John Naylor	1791	x	x	x
John Naylor	1792	x	x	x
John Naylor	1793	x	x	x
John Naylor	1794	x	x	x
John Naylor	1795	x	x	x
John Naylor	1796	x	x	x
John Naylor	1797	x	x	x
John Naylor	1798	x	x	x
John Naylor	1799	x	x	x
John Naylor	1800	x	x	x

Husförhörslängd Rö 1749

Skrivstilen

[illegible]

Husförhörslängd Rö 1807

No.	Personens namn, stäm, embets, yrke och varingsförl. (barns ålder, inhyses och förtäringstid, nationalitet (om främlings), blysn (pennsivte, bländ, delat)	Födelse.			Åldersår dagar timmar	Höfthet	Höfthet år dagar timmar	Höfthet år dagar timmar	Höfthet år dagar timmar
		år	mo	dag					
1.	12. med skatte 1/2 För eg. Johan Gabriel Johansson 1838 7/4	1838	7/4	1838	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
2.	13. med skatte 1/2 För eg. Johan Erik Johansson 1859 5/4	1859	5/4	1859	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
3.	14. med skatte 1/2 För eg. Herman Herman Johansson 1867 7/4	1867	7/4	1867	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
4.	15. med skatte 1/2 För eg. Karl Gabriel Johansson 1860 21/4	1860	21/4	1860	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
5.	16. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1854 26/4	1854	26/4	1854	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
6.	17. med skatte 1/2 För eg. Lina Sofia Johansson 1859 7/4	1859	7/4	1859	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
7.	18. med skatte 1/2 För eg. Erik Karl Johansson 1861 1/4	1861	1/4	1861	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
8.	19. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 3/4	1864	3/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
9.	20. med skatte 1/2 För eg. Josefina Johansson 1875 1/4	1875	1/4	1875	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
10.	21. med skatte 1/2 För eg. Johan Johansson 1834 7/4	1834	7/4	1834	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
11.	22. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
12.	23. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
13.	24. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
14.	25. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
15.	26. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
16.	27. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
17.	28. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
18.	29. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
19.	30. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
20.	31. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
21.	32. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
22.	33. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
23.	34. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12
24.	35. med skatte 1/2 För eg. Erik Matilda Johansson 1864 23/4	1864	23/4	1864	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12	1877 21/12

Husförhörslängd Rö 1891

Stavning

- Dubbeltecknad vokal: Määlsättra
- h efter lång vokal: Mählsättra
- fv, fu, ffu, w, fw för v: haffua
- dh, th för d: thetta
- j, ij, y för långt i: wöd, wjd
- ch eller q för k: Chierstin, qvinnor
- extra i när g uttalas som j: giästabud
- i och j utbytbara: hiälpa, siuk, Erich j Wesbÿ
- och många fler!

De svåraste bokstäverna

a

fördubblingstecken

samma

e

förkortningstecken

näm(ligen)

h

k

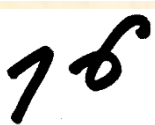
Att skilja på e, n och u

r

s

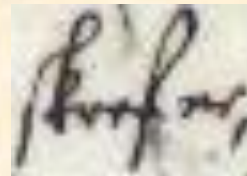

x

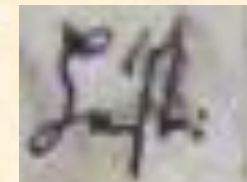

Bokstavskombinationerna sk, st

ÿ = y = ij

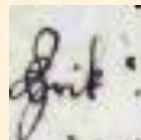

skrefne

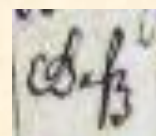

hust: (hustru)

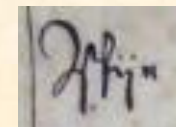
Versalerna är värst:

Erik

Gafs (gavs)

Wijn

En liten övning

- Några exempel från olika tidsperioder

Gamla ord

- Redskap och husgeråd
- Hantverks- och jordbrukstermer
- Klädesplagg
- Titlar och yrkesbeteckningar
- Juridiska och administrativa termer
- Mått, mynt och vikt
- Sjukdomar

Meningsbyggnad

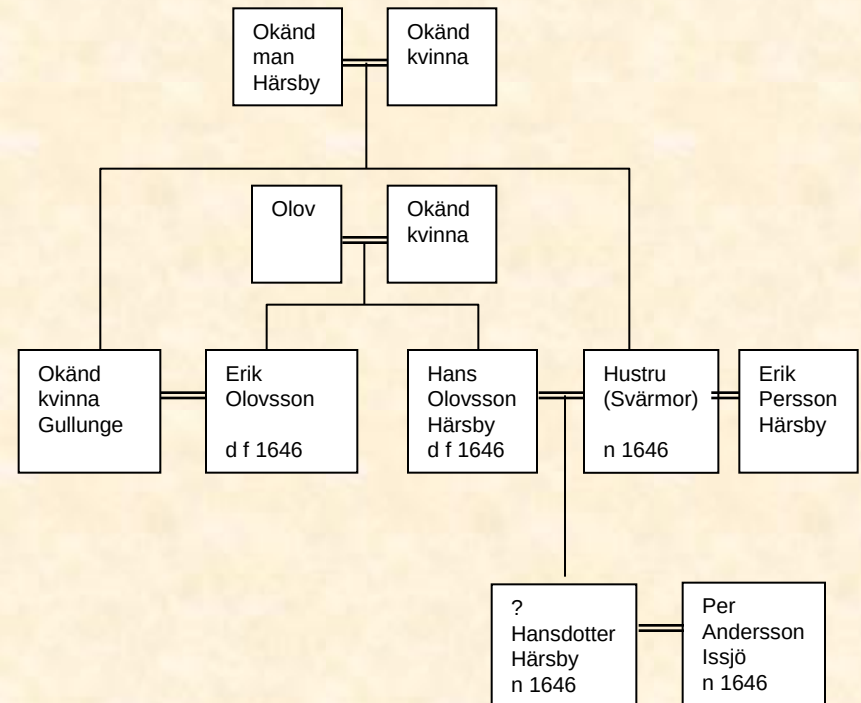
”Erich Peerssons i Härsby hustrus förra man, Hans Oluffsson, hade tillbytt sig en systerdel i Härsby av sin hustrus syster i Gullunge, som hade Hans’ broder, Erich Oluffsson, till äkta, vilket fastebrevet utvisar. Enär samma systerdel är Hans Olufssons dotters fädernejord, vilken Peer Andersson i Issjö och Länna socken, nu har till äkta, skall fördenskull Peer Andersson på sin hustrus vägnar ha rätt att tillika med sin svärmoder inlösa den jord, som kan före hennes död bli till köp upplåten i Härsby”

[Sjuhundra HR dombok 1646-02-25]

Att reda ut släktsrelationer

"Erich Peerssons i Härsby hustrus förra man, Hans Oluffsson, hade tillbytt sig en systerdel i Härsby av sin hustrus syster i Gullunge, som hade Hans' broder, Erich Oluffsson, till äkta, vilket fastebrevet utvisar. Enär samma systerdel är Hans Olufssons dotters fädernejord, vilken Peer Andersson i Issjö och Länna socken, nu har till äkta, skall fördenskuil Peer Andersson på sin hustrus vägnar ha rätt att tillika med sin svärmoder inlösa den jord, som kan före hennes död bli till köp upplåten i Härsby"

[Sjuhundra HR dombok 1646-02-25]

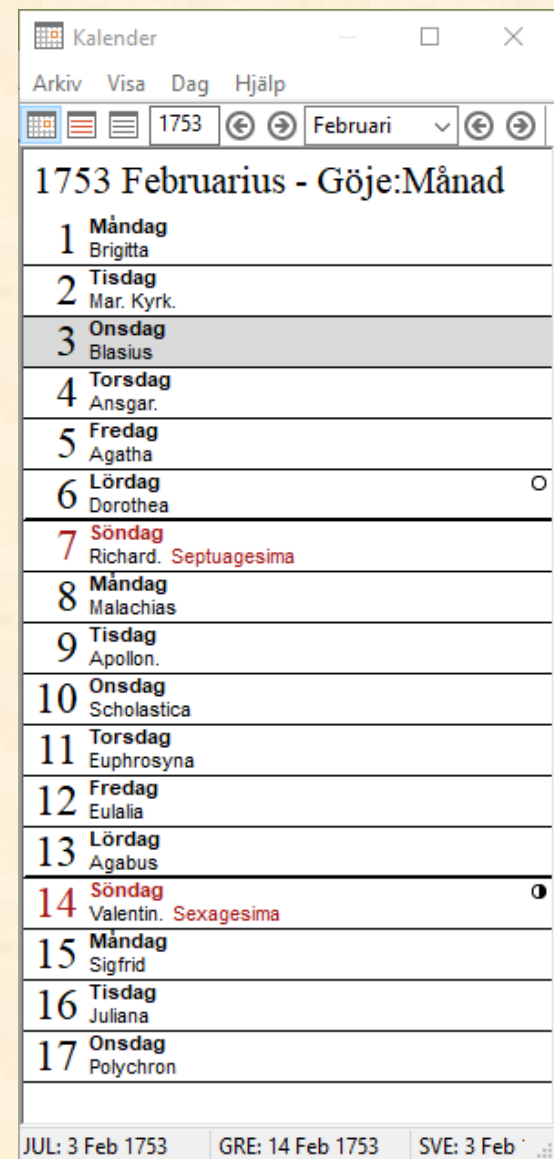

Latin i kyrkböckerna

- ibidem: på samma ställe
- ejusdem: samma (dag eller månad)
- eodem: samma (plats eller dag)
- testes: (dop)vittnen
- infra;supra: nedan;ovan
- helgdagsnamnen
- ... och många fler
- friska upp de romerska siffrorna! De används fortfarande anno MMXVIII

Kalendrarna

- Julianska kalendern (infördes av Julius Caesar) : 365 dagar, skottår vart fjärde år: kallas "Gamla stilen"
- 1700 : "Svenska stilen" – man slopade skottdagen 1700, men glömde det 1704 och 1708
- 1712 : tillbaka till Gamla stilen: 30 dagar i februari det året
- 1753 : Gregorianska kalendern (infördes av Gregorius XIII 1582): 365 dagar, skottår vart fjärde år, men inte jämna hundratal, dock jämna fyrahundratal: kallas "Nya stilen": 18 – 28 februari 1753 saknas

1753 Februarius - Göje:Månad	
1	Måndag Brigitta
2	Tisdag Mar. Kyrk.
3	Onsdag Blasius
4	Torsdag Ansgar.
5	Fredag Agatha
6	Lördag Dorothea
7	Söndag Richard. Septuagesima
8	Måndag Malachias
9	Tisdag Apollon.
10	Onsdag Scholastica
11	Torsdag Euphrosyna
12	Fredag Eulalia
13	Lördag Agabus
14	Söndag Valentin. Sexagesima
15	Måndag Sigfrid
16	Tisdag Juliana
17	Onsdag Polychron

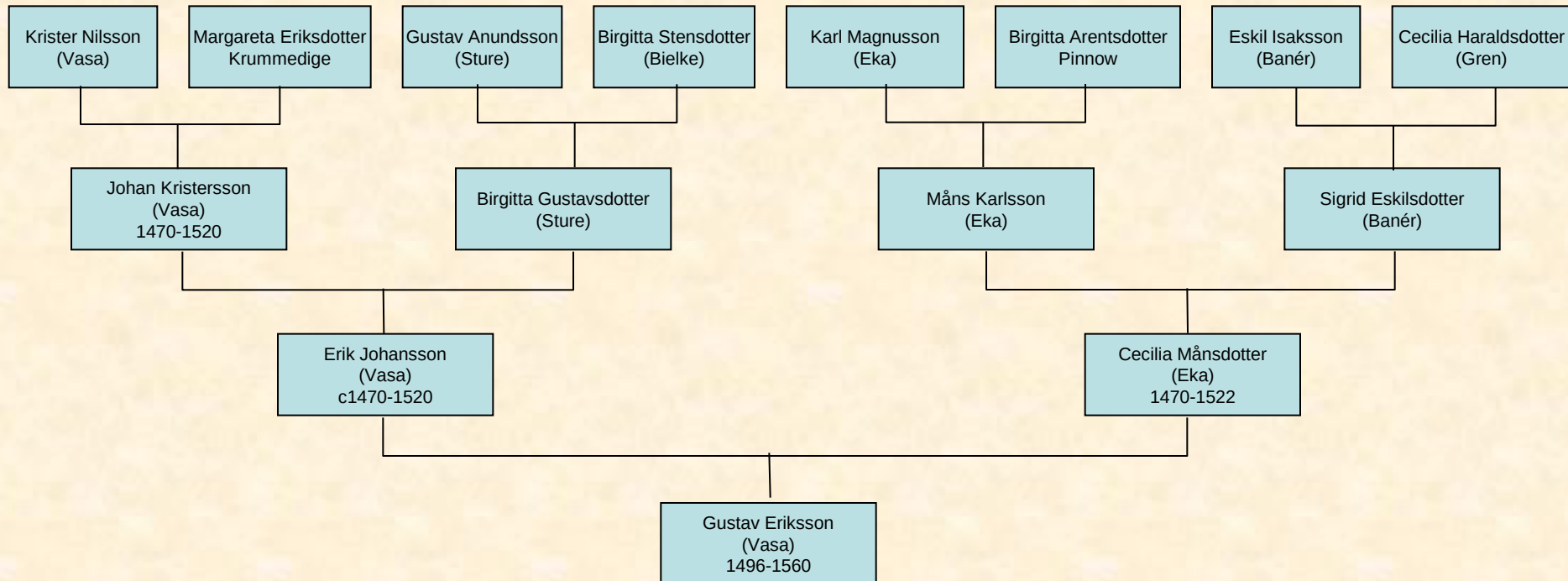
JUL: 3 Feb 1753 GRE: 14 Feb 1753 SVE: 3 Feb

Dec 1. p. Circumcis. Britu, Grief Lued dollas i Lued dollas.
 item. Anna, Lued Lued dollas i Lued dollas.
 Dec 11. p. Epiph. Giestne, Olof Joud dollas i Lued dollas.
 Dec 12. p. Palmarum. Olof, Lued Joud Joud i Lued dollas.
 Dec 13. p. Pasch. Wunghu, Joud Olof i Lued dollas.
 item. Wunghu, Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 14. p. Misericord. Anna, Wunghu Wunghu Joud Wunghu Lued Lued i Lued dollas.
 Dec 15. p. Trinitate. Lued, Lued Lued Joud i Lued dollas.
 Dec 16. p. Trin. Lued, Lued Wunghu dollas i Lued dollas.
 item. Lued, Olof Lued dollas i Lued dollas.
 Dec 17. p. Trin. Lued, Olof Lued Joud Joud i Lued dollas.
 Dec 18. p. Trin. Lued, Lued Lued Lued i Lued dollas.
 Dec 19. p. Trin. Wunghu, Lued Lued Lued Olof i Lued dollas.
 Dec 20. p. Trin. Lued, Lued Lued dollas Olof i Lued dollas.
 Dec 21. p. Trin. Lued, Lued Lued Lued Joud i Lued dollas.
 Dec 22. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 23. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 24. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 25. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 26. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 27. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 28. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 29. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 30. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.
 Dec 31. p. Trin. Lued, Lued Olof Olof i Lued dollas.

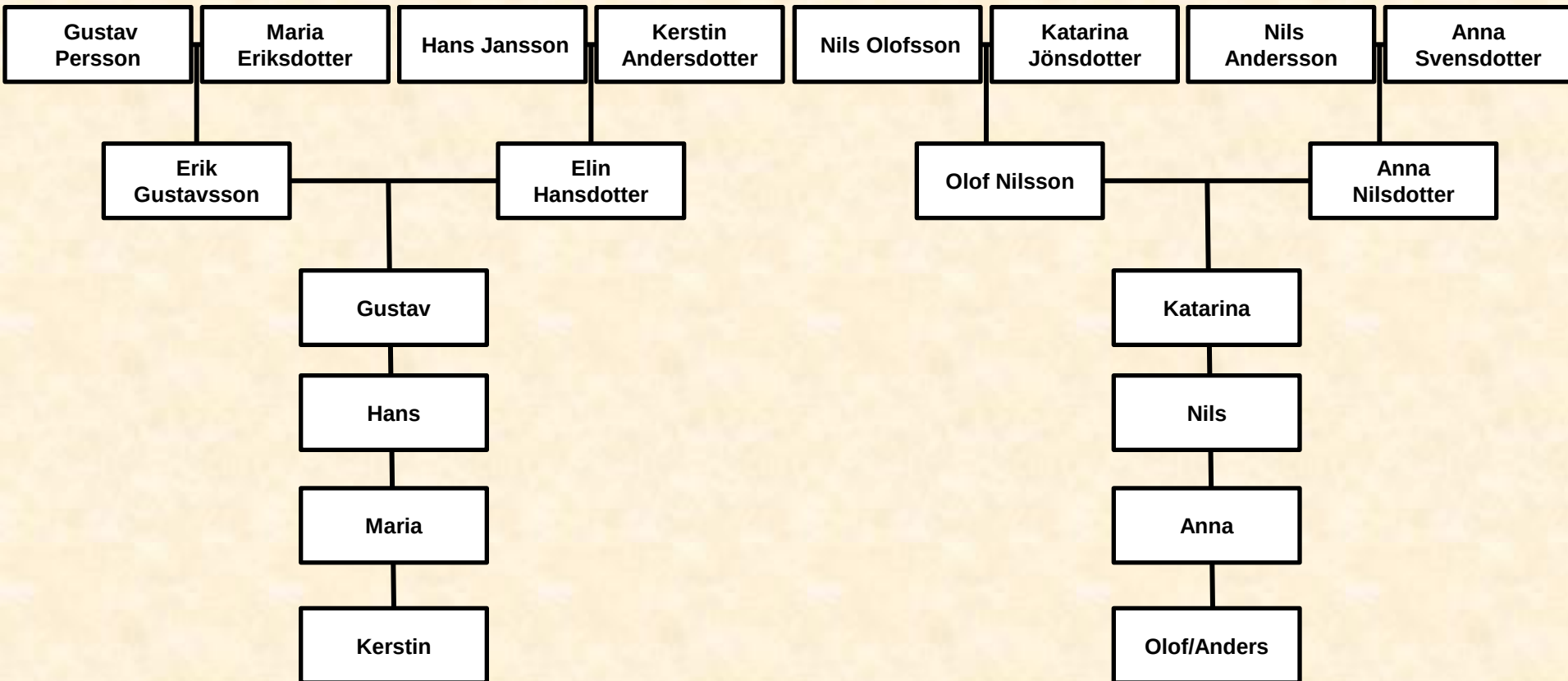
Namnskick

- Patronymikon = faderns förnamn + "son" resp "dotter"
- Ett förnamn och patronymikon från äldsta tid
- Förnamn + gårds- eller bynamn (I Dalarna tvärt om!: "Nyåkers Alfred Eriksson")
- Förnamn + yrkesbeteckning ("Mårten Målare")
- Gifta kvinnor behöll sitt patronymikon, men omnämns i tidiga källor ofta bara som "NN:s hustru" om alls!

Patronymikonsystemet

Hur man döpte sina barn

Namnvarianter och normalisering

- Det fanns inga stavningsregler, så de stavade som de tyckte det lät!
- Samma namn finns i flera varianter och dessutom med olika smeknamn
- Varianter: Elisabet, Lisbet
- Smeknamn: Lisa, Lisken, Lisen
- Förkortade patronymika: Eriksson -> Ersson, Olofsson -> Olsson
- För att kunna söka och sortera måste vi normalisera – dvs välja en av alla varianter och hålla oss till den

Släktnamn

- Adeln började använda släktnamn på 1500-talet
 - Gustav II Adolf gjorde det obligatoriskt – patronymika hängde ändå med länge
- Studenter och präster tog ofta namn med latinsk eller grekisk form
- Borgare och hantverkare följde efter
- Soldatnamn
- Immigrantnamn
- Namnlagen 1901

Titlar

- Titelsjuka!
- Herr, Fru och Fröken användes bara för adel och prästerskap – friherrar tilltalades f ö baron, deras fruar friherrinna!
- Civila och militära titlar (med femininformer – t ex "överstelöjtnantskan")
- Jungfru (med franska varianter från 1700-talet):
- Successiv titelinflation
- "Hustru" var också en titel

Jordnatur och vanligt folks villkor

- Skattejord, frälsejord, kyrkojord, kronojord
- Grundskatt och kyrkotionde
- Bonde, landbo, torpare, statare, backstugusittare
- Gärningsmän, sexmän, nämndemän (tolvmän)
- Kyrkoherde, komminister, klockare, kyrkvärd

Sammanfattning

- Skrivstil
- Stavning och gamla ord
- Latinska uttryck
- Namnskick
- Namnvarianter, normalisering
- Kalendrar
- Läxa: Läsa en text, skriva med modern stavning, tolka